

Edyta Rogowska, Dagmara Budek

Strona www biblioteki prezentująca zintegrowane usługi biblioteczne

Forum Bibliotek Medycznych 1/1, 165-170

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Mgr inż. Ewa Rogowska
Mgr Dagmara Budek
Szczecin – PAM

STRONA WWW BIBLIOTEKI AKADEMII MEDYCZNEJ JAKO PLATFORMA PREZENTUJĄCA ZINTEGROWANE USŁUGI BIBLIOTECZNE

Biblioteki szkół wyższych wspomagają swoją działalnością procesy naukowe, badawcze i dydaktyczne macierzystych uczelni. Do najważniejszych zadań bibliotek należy zaspokajanie potrzeb informacyjnych pracowników i studentów m.in. poprzez umożliwienie dostępu do światowych zasobów informacji. Rozwój technik informatycznych i sieci informacyjnych, a także wzrost wymagań użytkowników wymusza na bibliotekach rozszerzanie zakresu usług bibliotecznych. Jedną z nich jest uruchomienie bibliotecznego serwisu WWW. Tworzenie (oferowanie, utrzymywanie) strony WWW obecnie nie jest już jedynie kwestią mody, lecz traktowane jako usługa oczekiwana i wymagana przez użytkowników. Strona domowa biblioteki jest jej wizytówką w sieci. Oprócz funkcji informacyjnej, pozwalającej zapoznać się z działalnością i zasobami biblioteki uczelnianej, nie mniej istotna jest jej funkcja promocyjna, umożliwiająca kreowanie pozytywnego wizerunku w środowisku oraz funkcja usługowa oferująca szeroką gamę usług świadczonych na najwyższym poziomie.

Sposób prezentacji poszczególnych elementów serwisu WWW zależy przede wszystkim od potrzeb użytkowników danej placówki, a także od jej wielkości, możliwości technicznych i finansowych, jak również od jej twórców. Strona WWW powinna spełniać oczekiwania zarówno stałych, wytrawnych czytelników, jak i tych, którzy na stronach internetowych poszukują tylko podstawowych informacji o bibliotece i jej zasobach.

Obecnie Internet jest jednym z najpopularniejszych sposobów wyszukiwania informacji, a biblioteka akademicka powinna oferować jak najwięcej usług w środowisku WWW.

W maju 1996 r. Biblioteka Główna Akademii Medycznej w Poznaniu jako pierwsza z polskich bibliotek medycznych udostępniła własną stronę WWW. Strona domowa Biblioteki Pomorskiej Akademii Medycznej w Szczecinie powstała w 1998 r. Aktualnie takie strony mają wszystkie biblioteki akademii medycznych.

Stałym elementem każdej strony domowej biblioteki uczelni medycznej są informacje ogólne, takie jak:

- historia biblioteki,
- zasięg i zakres gromadzonych zbiorów,

- struktura organizacyjna,
- godziny otwarcia,
- adresy pocztowe i e-mailowe, nr. telefonów, faksów,
- regulaminy.

Podanie wyłącznie danych adresowych biblioteki, zwłaszcza dla czytelników spoza danej miejscowości, jest informacją często niewystarczającą. Równie ważne są informacje o możliwościach dotarcia do biblioteki czy poruszania się po niej. Najprostszym rozwiązaniem jest umieszczenie na stronie internetowej fragmentu planu miasta z zaznaczoną lokalizacją lub podanie informacji o trasach dojazdowych i połączeniach komunikacyjnych. Tego typu dane zamieściła na swojej stronie Biblioteka Collegium Medicum UJ w Krakowie, podając możliwości dojazdu do gmachu biblioteki środkami komunikacji miejskiej.

Jednym z najważniejszych elementów wszystkich stron internetowych bibliotek akademii medycznych jest dostęp do elektronicznych katalogów publikacji zwartych i ciągłych, gromadzonych w danej bibliotece. Zintegrowane systemy biblioteczne, jak Aleph (AM Białystok, Śląska Akademia Medyczna w Katowicach, Pomorska Akademia Medyczna w Szczecinie), Horizon (AM Poznań, Uniwersytet Medyczny w Łodzi), Prolib (AM Lublin, AM Wrocław), SOWA (AM Bydgoszcz, AM Gdańsk), VTLS (Collegium Medicum UJ w Krakowie), umożliwiając z poziomu katalogu elektronicznego nie tylko przeglądanie i precyzyjne zlokalizowanie źródeł, ale również zamawianie i rezerwowanie pozycji w wypożyczalni. Dostęp do katalogu on-line z poziomu stron WWW bibliotek ułatwia użytkownikom zdalne dotarcie do katalogu oraz umożliwia szybkie przeglądanie księgozbioru. Zarejestrowani czytelnicy mogą dodatkowo sprawdzić stan własnego konta w wypożyczalni (m.in. liczbę wypożyczonych książek, terminy zwrotów). Obecnie czytelnicy Biblioteki Głównej AM w Poznaniu mają możliwość sprawdzenia własnego konta w wypożyczalni bezpośrednio ze strony głównej biblioteki, bez konieczności wchodzenia do katalogu on-line. Jest to pomysł godzien naśladowania.

Niektóre biblioteki uczelni medycznych m.in. AM w Poznaniu oraz AM we Wrocławiu, oprócz własnego elektronicznego katalogu bibliotecznego zamieszczają linki do innych katalogów on-line:

- katalogów środowiskowych,
- katalogu Głównej Biblioteki Lekarskiej w Warszawie,
- centralnych katalogów Biblioteki Narodowej,
- NUKAT – Narodowego Uniwersalnego Katalogu Centralnego,
- KARO – Katalogu Rozproszonego Bibliotek Polskich,
- CKCZ – Centralnego Katalogu Czasopism Zagranicznych w Polskich Bibliotekach Medycznych,
- katalogu Biblioteki Kongresu.

Dzięki temu użytkownik, który nie znajdzie poszukiwanej pozycji w bibliotece macierzystej, ma możliwość zlokalizowania jej w innych bibliotekach krajowych czy zagranicznych.

Warto też wspomnieć o bardzo użytecznych katalogach rozpraw doktorskich i habilitacyjnych w wersji elektronicznej, udostępnianych np. przez biblioteki AM w Poznaniu, ŚAM w Katowicach, UM w Łodzi. Umożliwiają one wyszukiwanie dysertacji wg nazwiska autora, promotora, tytułu, daty zatwierdzenia, jednostek organizacyjnych oraz działów tematycznych.

Większość bibliotek dostrzeża potrzebę promocji nowych nabytków na stronach WWW. Dzięki takiej prezentacji każdy czytelnik bardzo szybko może zapoznać się z nowościami książkowymi własnej biblioteki. Oprócz opisu bibliograficznego często zamieszczane są zeskanowane okładki i spisy treści. Najciekawsze rozwiązania proponują:

- Biblioteka AM w Poznaniu, zamieszczając wykaz nabytków w układzie dziedzicznym,
- Biblioteka AM we Wrocławiu, prezentując je w podziale na polskie, zagraniczne i na dyskach CD-ROM.

Na stronach internetowych bibliotek akademii medycznych istotną rolę odgrywają informacje o bazach danych: bibliograficznych, pełnotekstowych, wolnodostępnych i z dostępem wymagającym autoryzacji. Bazy te często udostępniane są w sieciach lokalnych i rozległych. Poszczególne biblioteki prezentują je w bardzo różnorodny sposób. Na przykład Biblioteka UM w Łodzi zamieszcza wszystkie dostępne bazy w układzie alfabetycznym, informując jednocześnie użytkowników o sposobie dostępu (on-line, CD-ROM, wersja papierowa) oraz podaje krótką charakterystykę wszystkich baz danych. Biblioteka AM w Poznaniu z kolei prezentuje bazy dostępne w sieci Internet, z podziałem na: zagraniczne bazy bibliograficzne, polskie bazy bibliograficzne, pełnotekstowe bazy podręcznikowe oraz bazy faktograficzne. Wszystkie biblioteki umożliwiają autoryzowanym użytkownikom dostęp do bazy MEDLINE, niektóre do: EMBASE, CINAHL, COCHRANE, Evidence Base Medicine Reviews. Najczęściej udostępnianymi polskimi bazami bibliograficznymi są: Polska Bibliografia Lekarska, Przewodnik Bibliograficzny Biblioteki Narodowej, Bibliografia Zawartości Czasopism Biblioteki Narodowej, bibliografie prac naukowych pracowników poszczególnych uczelni, najczęściej udostępniane w programie Expertus m.in. w Bibliotece Głównej PAM.

W sytuacji powszechnego dostępu do baz bibliograficznych rośnie zapotrzebowanie na jak najszybsze dotarcie do materiałów źródłowych. Jednym ze sposobów zaspokojenia tych potrzeb jest udostępnianie czasopism w wersji elektronicznej. Biblioteki za pośrednictwem stron WWW umożliwiają dostęp do: czasopism pełnotekstowych w ramach konsorcjów ogólnopolskich takich jak: Science-Direct wydawnictwa Elsevier, Blackwell-Synergy, Springer Link, Kluwer, czasopism

kupowanych w wersji on-line, czasopism elektronicznych bezpłatnie udostępnianych w sieci Internet. Na przykład Biblioteka Główna ŚAM w Katowicach stworzyła własne katalogi czasopism elektronicznych, zamieszczając linki do wszystkich tytułów, do których ma dostęp on-line (autoryzowane, jak i wolnodostępne). Jednym z nich jest Katalog Zagranicznych Czasopism Elektronicznych; przy każdym zamieszczonym tytule znajduje się informacja o sposobie dostępu. W Bibliotece Pomorskiej Akademii Medycznej zastosowano podział na czasopisma dostępne w sieci PAM oraz wymagające dodatkowej autoryzacji (podania hasła). Biblioteka AM w Poznaniu przy czasopismach on-line podaje również:

- skróty nazw czasopism wg Index Medicus,
- instrukcje dla autorów prac zamieszczanych w czasopismach biomedycznych,
- zasady przygotowywania prac naukowych do druku w czasopismach biomedycznych.

Biblioteka AM we Wrocławiu, oprócz linków do czasopism on-line i informacji o sposobie dostępu, zamieszcza objaśnienia na temat formatów, w których najczęściej dostępne są pełne teksty artykułów (PDF, HTML, RIF).

Dobłą praktyką jest umieszczanie w bibliotecznych serwisach internetowych przydatnych i ciekawych adresów WWW, np. do bibliotek medycznych w Polsce i na świecie, portali, wydawnictw i księgarni medycznych, dostawców literatury zagranicznej, stron instytucji naukowych, rządowych itp., co uatrakcyjnia i wzbogaca ich wartość. Mimo, że zazwyczaj serwisy bibliotek akademii medycznych kierowane są do środowiska medycznego, obejmują również różne odnośniki do polskich i światowych zasobów internetowych oraz adresy najbardziej popularnych wyszukiwarek, katalogów internetowych i portali. To bardzo cenne udogodnienie zarówno dla czytelników, jak i bibliotekarzy, a także skrócenie drogi poszukiwania różnego typu informacji.

Od czasu wprowadzenia przez KBN nowych kryteriów oceny dorobku naukowego znacznie wzrosło zainteresowanie różnego rodzaju rankingami czasopism naukowych. Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom użytkowników poszukujących informacji dotyczących oceny czasopism, większość bibliotek uczelni medycznych zamieszcza na swoich stronach WWW rankingi czasopism naukowych: polskie (Index Copernicus, punktacja KBN) oraz zagraniczne (Impact Factor – Biblioteka Główna AM w Poznaniu podaje link do stron z IF za lata 1992-2001). Większość bibliotek zamieszcza również adres strony internetowej Instytutu Informacji Naukowej (ISI) w Filadelfii, gdzie dostępna jest tzw. lista filadelfijska, obejmująca czasopisma rejestrowane w bazach danych ISI. Podawane są też krótkie informacje na temat każdego z rankingów. Dodatkowo biblioteki AM w Bydgoszczy, AM w Poznaniu i AM we Wrocławiu prezentują pełne zestawienia bibliometryczne dorobku naukowego pracowników własnych uczelni. Natomiast Biblioteka Główna ŚAM w Katowicach zamieszcza

bazę cytowań publikacji pracowników własnej uczelni, tworzoną przez Dział Bibliograficzno-Informacyjny Biblioteki ŚAM.

Biblioteki na swoich stronach WWW sporo miejsca poświęcają informacji o świadczonych przez siebie usługach, np.:

- wykonywanie kserokopii z materiałów bibliotecznych,
- sprowadzanie dokumentów oryginalnych z bibliotek polskich i zagranicznych,
- sprowadzanie kserokopii artykułów z bibliotek polskich i zagranicznych,
- realizacja zamówień w ramach elektronicznych systemów dostarczania kopii dokumentów (doc@med, SUBITO),
- wykonywanie zestawień tematycznych z baz danych,
- weryfikowanie i uzupełnianie danych bibliograficznych.

Biblioteka AM w Bydgoszczy zamieszcza bardzo szczegółowy opis usług pracowni kserograficznej, komputerowej oraz wypożyczalni międzybibliotecznej, podając jednocześnie cennik, godziny otwarcia działów świadczących dane usługi, telefony kontaktowe oraz zeskanowany, gotowy formularz zamówień. Biblioteka Główna Collegium Medicum w Krakowie proponuje czytelnikom usługi dostępne bezpośrednio przez Internet poprzez program Kornik i SDDE (system elektronicznej dystrybucji i skanowania zasobów bibliotecznych BM), a także umożliwia złożenie zamówienia w ramach wypożyczeń międzybibliotecznych. Biblioteka zamieszcza dodatkowo cennik oraz regulamin proponowanych usług.

Strona internetowa daje dużo większe możliwości szybkiego informowania czytelników w porównaniu z informatorami drukowanymi. Pozwala na zamieszczanie najbardziej aktualnych wiadomości dotyczących działalności biblioteki. Może być aktualizowana nawet codziennie, w zależności od potrzeb, podawać bieżące informacje np. o testowych dostęпах do baz bibliograficznych, baz pełnotekstowych itp., wystawach, konferencjach, zjazdach.

W sytuacji ciągle rosnących zasobów informacji wzrasta liczba użytkowników zainteresowanych szkoleniem w zakresie samodzielnego wyszukiwania piśmiennictwa w bazach danych oraz korzystania z Internetu. W witrynach internetowych biblioteki podają również informacje o takich szkoleniach.

Ponieważ strona internetowa staje się wizytówką biblioteki w świecie, miłym jej akcentem są fotografie np. budynku, poszczególnych agend, personelu, przybliżające potencjalnemu użytkownikowi wizerunek biblioteki.

Strona WWW biblioteki daje całkowicie nową jakość zarówno w zakresie informacji o działalności biblioteki, jak też w udostępnianiu źródeł informacji. Dzięki temu, że umożliwia dostęp do katalogów on-line, baz danych, czasopism, a także innych źródeł elektronicznych, pozwala na składanie zamówień w wypożyczalni, wypożyczalni międzybibliotecznej oraz ich realizację drogą elektroniczną, staje się platformą do zintegrowanych usług bibliotecznych. Tworzy, zatem warunki

do kompleksowej obsługi użytkowników biblioteki i sprawia, że interfejs WWW w przyjazny i przystępny sposób umożliwia dotarcie do poszukiwanych informacji szerokiemu gronu odbiorców. Dodatkową zaletą wszystkich stron WWW jest: dostępność przez 24 godziny na dobę, regularność uaktualniania informacji, obecność informacji teleadresowych, możliwość wysyłania komentarzy do redaktorów stron. Wszystkie serwisy internetowe bibliotek akademii medycznych charakteryzują się dużą dynamiką, dają możliwość szybkiego reagowania na ciągle zmieniające się potrzeby użytkowników.

Mgr Lucyna Modrzejewska
Bydgoszcz – AM

KRYTERIA OCENY JAKOŚCI BIBLIOTECZNYCH WITRYN WWW

W Erze Informacji biblioteki mają do spełnienia ważną misję: zapewnienie społeczeństwu powszechnego i równego dostępu do informacji, jej selekcji pod kątem potrzeb użytkownika i jakości w odniesieniu do procesu edukacji. Niebagatelna wydaje się też rola bibliotek w uczeniu i promowaniu świadomego wykorzystania zasobów Internetu¹.

W miarę wzrostu zasobów informacyjnych dostępnych w sieci i liczby osób korzystających z Internetu nauczanie na odległość – czyli telematyka staje się wygodną formą kształcenia. Rośnie zapotrzebowanie na wirtualne usługi informacyjne².

Wielkość zasobów, dynamika zmian środowiska i konkurencja ze strony innych usługodawców w obszarze usług informacyjnych wymagają od bibliotek świadomego zarządzania serwisem WWW. Biblioteka musi prowadzić aktywny marketing i starać się docierać z informacją o swoich usługach do potencjalnych użytkowników.

Wielość kanałów komunikacji utrudnia realizację usług bibliotecznych. Tradycyjne usługi muszą być zintegrowane z komputerowymi. Biblioteki muszą tworzyć takie systemy informacji komputerowej, aby użytkownik nie musiał korzystać w jednej bibliotece z wielu niezależnych od siebie komórek i kanałów informacji. Konieczna jest personalizacja usług bibliotecznych.

Wiele witryn bibliotek naukowych akademii medycznych to w istocie specjalizowane katalogi biblioteczne, funkcjonujące jako portale wejściowe do zbiorów. Główną ich funkcją jest informowanie o zasobach i działalności danej placówki, udostępnianie informacji elektronicznej w postaci baz danych, czasopism

¹ <http://www.faife.dk/policy/iflastat/iflastat-pl.htm>

² Susanne M. Gray: Virtual reference services, directions and agendas. *Ref. User. Serv. Quart.* 2000 Vol. 39 nr 4 s. 365–375